

Temat: Retoryka dyskusji.

1. Zapoznaj się z poniższymi informacjami:

Retoryka (oratorstwo, krasomówstwo, sztuka wymowy) na ogół jest utożsamiana z pięknym, ozdobnym mówieniem. Należy ją jednak rozumieć szerzej – jako umiejętność poprawnego, logicznego i skutecznego komunikowania się. Ważne jest zatem nie to, by mówić dużo i pięknie, ale przede wszystkim, by wypowiedź była zrozumiała, zwięzła, bogata w treść i przekonująca. Choć zasady retoryczne sformułowano w antyku, to większość z nich wykorzystywana jest również współcześnie: w szkole, w codziennych rozmowach, w publicystyce, polityce, duszpasterstwie, handlu czy marketingu.

Początki retoryki przypadają na czasy starożytne (tu warto wymienić takich teoretyków, jak Grecy – Arystoteles i Gorgiasz, lub Rzymianie – Kwintyliusz i Ciceron). W Polsce retoryka narodziła się w średniowieczu, jej rozkwit przypada jednak na czasy renesansu i jest łączony z powstaniem instytucji parlamentarnych. Retoryka I Rzeczypospolitej związana była nie tylko z działalnością polityczną, lecz także kaznodziejską. Do najświetniejszych polskich mówców można zaliczyć Stanisława Orzechowskiego, Piotra Skargę, Fabiana Birkowskiego i Kazimierza Nestora Sapięgę. Wielkim popularyzatorem retoryki był Stanisław Konarski – działacz oświecenia. Z talentu oratorskiego słyną również przedstawiciele XIX, XX i XXI wieku, np. Joachim Lelewel, Józef Piłsudski i Jan Paweł II.

2. Zapoznaj się z krótkimi, błyskotliwymi wypowiedziami na temat przemawiania, których autorem jest Winston Churchill :)

1) *Niektórzy mówcy, zanim staną na mównicy, nie wiedzą, co mają mówić, kiedy już mówią, to nie wiedzą, o czym, a kiedy skończyli, nie wiedzą w istocie, co powiedzieli.*

2) *Na przygotowanie dziesięciminutowego przemówienia potrzebuję dwóch godzin, ale na dwugodzinne przemówienie – dziesięciminutowe przygotowanie jest w zupełności wystarczające.*

3) *Dobre wystąpienie powinno wyczerpać temat, nie słuchaczy.*

3. Przeczytaj sentencje, których tematem jest mówienie, milczenie i słuchanie. Wybierz jedną, którą uważasz za najbardziej trafną, i wyjaśnij, jak je rozumiesz (zapisz w zeszycie).

- *Miarą mowy nie jest ten, który mówi, lecz ten, który słucha.* (Platon)
- *Bardzo trudno jest mówić dużo i nie powiedzieć za dużo.* (Ludwik XIV)
- *Mówić – to mało, trzeba mówić do rzeczy.* (William Shakespeare)
- *Mówić trzeba prosto, a myśleć w sposób skomplikowany.* (Josef Franz Strauss)
- *Im mniej ludzie myślą, tym więcej mówią.* (Monteskiusz)
- *Mówić, nie myśląc – to strzelać, nie celując.* (Miguel de Cervantes)

- *Natura dała nam dwoje oczu, dwoje uszu, ale tylko jeden język po to, abyśmy więcej patrzyli i słuchali, niż mówili.* (Sokrates)
- *Nie mówi się nigdy za długo, gdy się mówi to, co powiedzieć trzeba.* (Eugène Delacroix)
- *Błogosławiony ten, co nie mając nic do powiedzenia, nie obleka tego faktu w słowa.* (Julian Tuwim)
- *Mówienie prawdy jest bolesne. Lecz być zmuszonym do kłamstwa jest czymś o wiele gorszym.* (Oscar Wilde).

4. Przepisz do zeszytu:

Retoryka - sztuka przekonywania do prawdziwych racji, skutecznego przemawiania.

Erystyka - sztuka prowadzenia sporów.

Zasady retoryki, czyli skutecznej wypowiedzi przekonującej (perswazyjnej):

1. Stosowność (decorum) - dostosowanie języka do języka do odbiorcy, celu, tematu mowy.
2. Poprawność językowa.
3. Jasność wypowiedzi.
4. Ozdobność wypowiedzi - wykorzystanie językowych środków retorycznych -
miniprzewodnik ze str. 88.

Kompozycja mowy:

wstęp

rozwińnięcie

zakończenie

opowiadanie

argumentacja

odparcie zarzutów

5. Zapoznaj się z poniższymi wyjaśnieniami dotyczącymi kompozycji mowy.

I. Wstęp, czyli *exordium*, to pierwsza część wypowiedzi, której celem jest:

- nawiązanie kontaktu ze słuchaczami, przyciągnięcie ich uwagi oraz wzbudzenie zainteresowania audytorium tematem wystąpienia i osobą mówcy;
- zapowiedź tematu wystąpienia, czyli uprzedzenie słuchacza o przedmiocie wystąpienia;
- pozyskanie życzliwości słuchaczy.

Przeanalizuj i oceń poniższe teksty, które pełnią funkcję wstępów do wystąpień. Zastanów się, z czego wynika ich niestosowność?

Mowa wnuczki z okazji jubileuszu dziadków

Jakże miło patrzeć na parę tych starych ludzi – całkiem już siwą babcię Leokadię i dziadka Filipa, którego niemal całe czoło pokryte jest zmarszczkami. Jednocześnie trudno wprost uwierzyć, że na ślubnym kobiercu stanęli pół wieku temu. Sądząc po ich zmarszczkach, minął już co najmniej wiek.

Przemówienie nad trumną zmarłego

Głupio tak mi tu stać i mówić coś o zmarłym, ale tak najlepiej chyba będzie powiedzieć coś o grzechu, bo temat ten jak najbardziej pasuje do zmarłego. Byłbym jednak niesprawiedliwy, mówiąc tylko o grzechu, bo akurat mądrością i uprzejmością zmarły nigdy nie grzeszył.

Przemówienie z okazji rozpoczęcia międzyszkolnych zawodów lekkoatletycznych

Szanowni Państwo,

spotykamy się kolejny raz na zawodach sportowych rozgrywanych w ramach lekkoatletyki – dyscypliny, która obejmuje następujące konkurencje: biegi na krótkim dystansie, to znaczy 60 m, 100 m, 200 m i 400 m; biegi na średnim dystansie, czyli 600 m, 800 m, 1000 m, 1500 m, 1 mila, 2000 m; biegi na długim dystansie: 3000 m, 3000 m z przeszkodami, 5000 m i 10000 m; biegi przez płotki: 60 m, 100 m, 110 m i 400 m; biegi uliczne, czyli maraton, półmaraton i (...).

Zaproponuj inne wersje wstępów przemówień, których okoliczności określono w poprzednim zadaniu.

II. Rozwinięcie

Na rozwinięcie składają się zwykle opowiadanie, argumentacja i odparcie zarzutów.

- **Opowiadanie**

Opowiadanie to historia ilustrująca zaprezentowaną tezę. Może przybierać jedną z niżej wymienionych form:

- stronicze przedstawienie faktów (taka forma zwykle pojawia się w mowach sądowych);
- dygresja nieodnosząca się ściśle do sprawy;
- fabuła, która odnosi się do zdarzeń (jest wówczas relacją) lub osób (jest wówczas ich psychologiczną charakterystyką). Opowiadanie sprawia, że słuchacze lepiej zapamiętują treść wystąpienia, łatwiej jest im zrozumieć tok argumentacyjny. Zaletą opowiadania jest bowiem konkret, który porusza zmysły i wyobraźnię oraz ułatwia interpretację abstrakcji. Opowiadanie uwiarygodnia więc argumentację.

Abraham Lincoln powiedział:

„Mówią, że opowiadam wiele historyjek. Pewnie tak, ale doświadczenie mówi mi, że łatwiej przemówić do prostych ludzi za pomocą humorystycznej paraleli niż w jakikolwiek inny sposób”.

- **Argumentacja**

Argumentacja to dowiedzenie tezy postawionej w przemówieniu. Na dowodzenie mogą składać się argumenty

1. logiczne (wykorzystujące takie schematy wnioskowania, jak dedukcja – wnioskowanie z jakiegoś stwierdzenia, które zawiera pewną prawdę ogólną, czy indukcja – wnioskowanie od przykładów, czyli od szczegółów do ogółu),
2. rzeczowe (opisywanie faktów, ilustrowanie ich danymi liczbowymi, powoływanie się na wypowiedzi autorytetów)
3. emocjonalne (odwoływanie się do uczuć słuchaczy, np. do litości, strachu, próżności, nieśmiałości).

Lord Chesterfield powiedział:

„Jeśli sprawisz słuchaczom przyjemność, to uczyniłeś wielki krok w kierunku przekonania ich do swych racji”.

- **Odparcie zarzutów**

To część mowy, w której formułuje się argumenty przeciwne do wcześniej przedstawionych (kontrargumenty) po to, by je zbić. Ten zabieg uprzedza wystąpienia oponentów. Inaczej mówiąc: orator broni swojego stanowiska przed atakami przeciwników.

Ćwiczenie

Zgromadźcie jak najwięcej argumentów przemawiających za jedną z dwóch tez:

- 1) Wakacje najlepiej spędzać w Polsce.
- 2) Wakacje najlepiej spędzać w ciepłych krajach.

Następnie spróbujcie przewidzieć kontrargumenty, jakie mogą sformułować osoby, reprezentujące przeciwny pogląd na temat miejsca spędzania wakacji.

Ćwiczenie

Ułóż ustnie kilkudzaniowe opowiadanie, które uwiarygodni tezę i argumentację w wystąpieniu na jeden z poniższych tematów. W opowiadaniu wykorzystaj wątki autobiograficzne.

- 1) Co dwie głowy, to nie jedna.
- 2) Człowiek dla drugich ma rozum, a dla siebie głupi.
- 3) I na równiej drodze można się potknąć.
- 4) Jak się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy.
- 5) Kto się czubi, ten się lubi.

III. Zakończenie

W tradycji retorycznej określane jako *peroratio*, połączone jest często z podsumowaniem (*recapitulatio*) i/lub apelem do uczuć audytorium. Zakończenie wystąpienia musi być bardzo przemyślane, ponieważ najsilniej zapada w pamięć odbiorcy. Może ono przybierać jedną z podanych niżej form:

- powtórzenie głównej tezy przemówienia, ale w taki sposób, by odbiorcy nie mieli wątpliwości, jakie stanowisko zajmuje mówca – tak skonstruowany finał wystąpienia często zawiera przesłanie do audytorium;
- cytaty, sentencje, które pełnią funkcję podsumowania lub puenty wyводу;
- nawiązanie do słów wypowiedzianych na początku przemówienia; kompozycję, w której wstęp jest powiązany z zakończeniem, nazywamy kłamrową;
- zaprezentowanie osobistych przeżyć mówcy, mających związek z tematem wystąpienia.

6. Zapoznaj się z retorycznymi środkami retorycznymi ze str. 88 i chwytami erystycznymi ze str. 89.

7. Wykonaj w zeszycie polecenia nr 2, 3, 5, 6, 8, 10, 11 ze str. 91